

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд

за придобиване на образователната и научна степен „доктор”

Автор на рецензията: доц. д-р Бистра Кирилова Мизова (СУ “Св. Климент Охридски”, Факултет по педагогика, катедра “Дидактика”)

Научна област: Педагогически науки

Професионално направление: 1.2 Педагогика

Научна специалност: Теория на възпитанието и дидактика – Педагогическа комуникация

Университет: СУ “Св. Климент Охридски”

Факултет: Факултет по педагогика

Катедра: Социална работа

Тема на дисертацията: УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА ПЕДАГОГИЧЕСКАТА КОМУНИКАЦИЯ ПРИ УПРАВЛЕНИЕ НА КРИЗИ В УЧИЛИЩЕ.

Автор на дисертацията: докторант Радина Младенова Младенова

Научен ръководител: доц. д-р Силвия Илиева Цветанска

Биографични данни за докторанта

Радина Младенова Младенова е родена на 29.03. 1974 г. в гр. София. Средното си образование завършва в 9 ФЕГ „Алфонс Ламартин“. През 1999 г. се дипломира като магистър по История в СУ “Св. Климент Охридски”, а през 2011 г. получава магистърска степен по Стопанско управление и бизнес администрация от университета на гр. Нант във Франция. Между 2011 и 2018 г. има множество краткосрочни специализации в областта на образователния мениджмънт, педагогическите иновации, чуждоезиковото обучение, социалното предприемачество и проектната дейност, а от 2012 г. до момента професионалният ѝ опит и експертиза са в областта на оценяването на проектни предложения, училищното обучение, управление и администрация. От 2016 г. до днес заема

длъжността заместник директор в ресор „Учебна и международна дейности“ в най-голямото училище в България 18 СУ „Уилям Гладстоун“. Професионалната кариера на Радина Младенова като учител, образователен мениджър и администратор в системата на училищното образование предпоставят високата ѝ ангажираност с проблемите на педагогическата комуникация и нейните проявления в управленски контекст по отношение на възникнали кризи и проблемни ситуации в училище. Всичко това намира естествено продължение в избора ѝ да надгражда на научна основа своите интересите и търсенията като докторант в областта на своите професионални интереси.

Данни за процедурата

Радина Младенова е зачислена като докторант на самостоятелна подготовка на 15.07.2021 г. (Заповед № РД 20-1271/05.07.2021г.). След успешно приключила процедура по вътрешно обсъждане на дисертационния труд пред академичната колегия на катедра “Социална работа“ и с решение на Факултетния съвет на Факултета по педагогика (Протокол № 3/29.10.2024) е разкрита процедура за насочване на труда на докторантката за публична защита. В своята цялост – от зачисляването до заключителната фаза на докторантурата – процедурата отговаря на изискванията на Закона за развитието на академичния състав на Република България и на Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Анализ на характеристиките на дисертационния труд и автореферата

Научният проблем в дисертацията на Радина Младенова е съответен на актуалните тенденции в интегративното поле на педагогическата комуникация и училищния мениджмънт, като по-конкретно в избора на тема са отразени осъзнаните усилия на докторантката да търси работещи и научно обосновани решения в полето на управлението на кризи, които са, а и навярно ще продължат да бъдат част от реалността в училищната организация.

В основата на мотивацията за планиране и осъществяване на дисертационното изследване са както прагматичната съпричастност на докторанта към управленските проблеми в сферата на училищното образование, така и осъзнатата от нея изследователска

отговорност за необходимостта от цялостна педагогическа концептуализация на комуникационния кризисен мениджмънт с цел усъвършенстване на компетенциите за неговото прилагане от страна на образователните мениджъри и педагогическите специалисти в училище.

Фокусът на дисертационната работа на докторат Р. Младенова е ориентиран към иновативна и малко изследвана досега проблематика – педагогическата комуникация в контекста на предизвикателството да се управляват кризи, което прави избраната тема дисертабилна и значима както на фундаментално, така и на приложно равнище на научно търсене.

Представеният текст е с респектиращ обем, който съответства на замисъла, целите и спецификите на този тип изследователски разработки и съдържа 233 страници основен текст и допълнителни 158 страници с приложения (отделени в самостоятелно книжно тяло) с доказателства, представящи инструментариума на проведеното емпиричното изследване, резултатите от приложените статистически техники за дескриптивен и основан на статистическия извод анализ. Списъкът с библиографията, използвана за целите на дисертацията съдържа 161 източници с превалиране на тези, на латиница.

Структурирането на дисертацията е решено в подходящ вариант. Предпочетена е триделната композиция на основното изложение на дисертацията с оформяне на три глави наред с уводна и заключителната части. Постигнато е съчетание на различни подходи в рамките на изложението – от концептуалното към прагматичното, от синтеза на данни към техния количествен и качествен анализ, от проблематизирането на повдигнатите въпроси към дизайна на инструменти за намиране на решения.

В **увода** е аргументирана избраната посока на изследователски търсения на докторантката и са представени основни компоненти на методологическата рамка на изследването като теоретико-емпирична и приложна цялост. Като силно позитивен момент в увода изпъква направения кратък обзор на подходите за изследване по проблематиката в областта на дисертацията с критичен фокус както върху многообразието от гледни точки, така и върху техните ограничения. Коректно са определени обект-предметното поле на изследването и неговата целева ориентация, която се оказва многоравнищна и

многопластова, защото обхваща в себе си множество изследователски аспекти. По убедителен начин са формулирани задачите на изследването на теоретично и емпирично равнище. Основните търсения на докторантката са отразени резонно в ключовия изследователски въпрос и до известна степен в дефинираната по описателен начин хипотеза.

Първа глава от дисертацията има характера на концептуална рамка за обосноваване на ключовото за изследването понятие – педагогическа комуникация и контекстуализирането му по отношение на управлението на кризи в училищната организация. Теоретичните позиции в полето са представени пространно, на моменти дори прекалено обстойно и с препратки към постановки, които са добре познати в специализирания академичен дискурс. В този смисъл препоръчвам по-селективен фокус към подбора на концепции и техния критичен анализ, който да обслужва конкретни аспекти от предметното поле на дисертационното изследване. Заедно с това изложението би спечелило откъм информативност и логическа съгласуваност, ако теоретичните идеи и натрупвания в областта се представят не преобладаващо дескриптивно, а обяснително-аналитично. Аспект, по отношение на който докторантката, е допуснала някои пропуски, вероятно по технически причини, са правилата за цитиране и позоваване на чужди авторови идеи, като известни отклонения от общоприетите стандарти в това отношение се забелязват в отделни части от текста, като напр. на стр. 26-29. В последния раздел на теоретичната рамка на дисертацията е отделено специално място за представяне и дискусия на стандартите за управление на кризи като част от професионалните стандарти за длъжността училищен мениджър. Акцентът е върху рамките със стандарти за квалификация на училищни мениджъри на западноевропейски страни като Франция, Белгия и Великобритания, както и предприетото в областта в български контекст след законодателните промени, касаещи училищното образование след 2015 г. При представянето на тези стандарти докторантката се фокусира не само върху отделни елементи на изискуемите компетентности на директорите за управление на кризи и конфликти чрез висока комуникативна компетентност, но прилага цялостен експлицитен и специфично обоснован анализ-синтез, за да се открият ясно връзките, които прави докторантката с приложния модел за референтна рамка, предложен от нея в трета глава.

Във втора глава са представени постановката и програмата на емпиричното изследване. Изведени са редица класически постановки за обосноваване на дизайна на изследването от гледна точка на избраната основна изследователска стратегия, а именно – смесената, както и прагматичните основания за това. Част от тях могат да бъдат спестени на аудиторията, за която е предназначена дисертацията, защото са добре известни и имат характер на стандарти в областта на методологията и методите на социалните, в частност образователните изследвания, например аспектите, които дефинират качествения и количествения изследователски подходи. Лично на мен като реципиент на текста ми липсва по-обширна информация и аргументация относно дизайна, който докторантката избира по отношение на основната цел на изследването – дали става дума за търсещо, описателно, обяснително или за някакъв друг тип. Авторската постановка, върху която се изгражда визията за изследването се основава върху две ключови линии в неговото планиране и технологическо осъществяване – фокус върху пилотно-конструкторска за инструментариума фаза и етап на същинското проучване. В първата от двете фази са осъществени качествени интервюта с експерти, чрез които се събира дълбочинна информация по отношения на понятията, характеристиките на конструктите и на променливите, който са в основата на конструирания за същинското проучване инструмент. Двете фази (пилотна и на същинско изследване) са представени последователно, което позволява да се проследят връзките и съотнесеността между тях. Описаната извадка е най-често използваната в образователните изследвания през последните години, а именно - невероятностна, формирана на принципа на отзовалите се и включва типични представители, които са субекти в педагогическия комуникационен процес по време на кризи. Смятам за особено ценно постижението на докторантката, че се е ориентирала добре в подбора на прийоми за статистически анализ и е постигнала висока степен на изчерпателност в изводите относно предмета на своето изследване. Макар размерът на извадката да не е с впечатляващ обхват щеше да бъде любопитно да се проследи (напр. чрез непараметрични тестови еквиваленти на дисперсионен анализ), дали съществуват определени различия в нагласите и готовността за изграждане на умения за кризисна комуникация между различни подгрупи/-страти в извадката, модерирани от различни променливи, като например управленска роля в условията на криза, размер на управленския опит, големина на училището и/или населено място etc.

В последната **трета глава**, която е със силно изразен авторски характер, докторантката дава своята заявка да премине отвъд „границите“ на прескриптивното и да предложи свое конструкторско решение за създаване на референтна рамка за идентифициране и формиране на компетентностите, нужни на училищните мениджъри, за да управляват успешно в комуникационен план кризи и проблемни ситуации. Опитът на Радина Младенова в това отношение наистина заслужава адмирации, защото отразява отличното познаване на проблемите в изследваното от нея поле, показва висока експертност като училищен лидер по отношение на потребностите от развитие на компетентности в педагогическия комуникационен мениджмънт на кризи и ключови познания в дизайна на концепции за практическо обучение.

Към тази трета част от дисертацията **са и моите основни въпроси към докторантката**, които биха могли да се разбират и като насоки за бъдещото оптимизиране на труда:

1) Защо е нужно в трета глава отново да се пристъпва към анализ и структуриране на теоретични постановки относно приоритетните области за подобрене на кризисните комуникационни умения? Тук не следва ли се осъществи синтез между реализирания теоретичен обзор в първа глава и резултатите от емпиричното проучване във втора глава? Оттук логично следва въпросът, дали в този случай концептуалният обзор и емпиричните резултати са постигнали своите ефекти като надеждна основа за предложеното дизайнерско решение във връзка с референтната рамка?

2) Кои са били водещите мотиви на докторантката в процеса на структуриране на референтната рамката да използва в качество на инструменти за операционализация следните понятия и взаимовръзки помежду им: стратегически теми на обучението – задачи – цели – образователни цели? По мое мнение, изборът на тези понятия и тяхната субординация не са убедителни, а интуитивно изниква въпросът, дали една референтна рамка се структурира само за обучение или има и други функции – например, описателна, обяснителна, (само)оценъчна и на тази база формираща и надграждаща?

Повдигнатите въпроси имат за цел да подмогнат Р. Младенова да вземе най-ползените за нея решения за оптимизиране дисертационното изследване в перспективата на възможността за неговото публикуване като монография.

Научни приноси

Сред безспорните достойнства и приноси на разработката се очертават следните:

1. На концептуално равнище е заявен и сериозно обоснован един интегративен изследователски проблем за сечението между педагогическата комуникация и управлението на кризи в училище, което е принос както за полето на педагогическото общуване, така и за това - на образователния мениджмънт.
2. Представено е многоаспектно емпирично изследване с импликации както за педагогическата теория, така и за управленската практика в полето на образованието.
3. Чрез цялостната си работа докторатът поставя много сериозни въпроси за разработването на операционални и работещи стандарти, свързани с подготовката и развитието на училищни директори, които в близко време трябва да намерят решение на концептуално, нормативно и практическо ниво.
4. Предложена е многоравнищна концепция за структуриране на обучение в областта на педагогическата комуникация при управление на кризи, която на етапа на своето първично структуриране макар да има своите ограничения, е ценна основа за откриване на работещи инструменти в това поле.

Автореферат и наукометрични показатели

Представеният автореферат отговаря на необходимите изисквания, като отразява точно и адекватно в структурно и съдържателно отношение дисертационния труд. Докторантката има 5 публикации по проблематиката на дисертацията. От тях 4 са статии в реферирани национални и международни бази данни, а 1 е рецензирана книга от типа наръчник с подчертана практическа полезност, отпечатана в Университетското издателство „Св. Климент Охридски“, с което се надхвърлят изискванията за придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

Заклучение

Смятам, че оценката за един докторант, би следвало да отразява не само постигнатото в рамките на неговата дисертационна разработка, а е резултативна на множество други проявления на неговата работа в ролята му на обучаващ се в ОНС „доктор“. Радина Младенова е един от открояващите се докторати в професионално направление 1.2 Педагогика във Факултета по педагогика на Софийския университет именно заради своята работоспособност и многофункционалност в полето на проектната дейност на факултета, в сферата на международния изследователски обмен и мобилност, по отношение на популяризирането на резултатите от своята изследователска дейност.

Разработеният дисертационен труд има характер на оригинално научно изследване с много добро качество и отразява високата лична и професионална ангажираност на докторантката да проучва многоаспектно нуждите и готовността за формиране и усъвършенстване на умения за кризисна педагогическа комуникация на училищните мениджъри. Всичко това е основание да дам положителна оценка на представеното дисертационно изследване и да подкрепя присъждането на образователната и научна степен „доктор“ на Радина Младенова Младенова по професионално направление 1.2. Педагогика (Теория на възпитанието и дидактика – Педагогическа комуникация).

София, 30.12.2024 г

Рецензент:

/доц. д-р Бистра Мизова/